

NYELVTÖRTÉNETI ADATOK

Gyulay Jánosné Lamberg Kunigunda levelei

Az ELTE BTK Magyar Nyelvtörténeti és Nyelvjárástani Tanszékén tovább folytatódnak a Régi Magyar Levéltár forráskiadási sorozat munkálatai (vö. MNy. 1989: 382—4, 507—11; 1990: 255—6). Az egyik következő kötet Batthyány Ferencné Svetkovics Katalin magyar nyelvű missziliseit tárja az érdeklődő közönség elé. A gyűjtés során számos eddig kiadatlan levelet találtam, amely nyelvészeti, történeti vagy művelődéstörténeti érdekessége miatt számot tarthat az olvasó figyelmére, de nem illik bele a készülő kötetbe. A korábbi gyakorlatnak megfelelően (MNy. 1984: 366—9, 511—2, 1985: 255—6) ezek a levelek a Magyar Nyelv hasábjain kapnak nyilvánosságot.

A levelek átírásánál általában a „Középkori leveleink [1541-ig]” (szerk. HEGEDŰS ATTILA, PAPP LAJOS. Régi Magyar Levéltár 1. Bp., 1991. [1992.], [a továbbiakban KL.]) című kötet elveit követem, amely — mivel a kötet fakszimilét is közöl a levelekről — több esetben is egyszerűsített átírást enged meg. Kivételt kellett tennem azonban a $z \sim f$, $s \sim /$, 6 betűknél, mivel az olvasó a folyóiratban nem veheti össze az átírást az eredeti kézirattal. E betűk használatát ezért az eredeti írásmódban közöltem. A tartalmi jegyzeteknél, ahol lehetséges volt, támaszkodtam a „Középkori leveleink [1541-ig]” c. kötet jegyzetapparátusára, valamint az általános genealógiai, földrajzi és történeti földrajzi munkákra.

A most ismertető levelek írója Gyulay Jánosné Lamberg Kunigunda, aki férje révén a Batthyány családdal állt rokonságban (NAGY 4: 491), valamint anyai ágon is kimutatható néhány halvány utalás Batthyány Ferencné Svetkovics Katalinhoz fűződő rokoni kapcsolatára (MHHD. 28: CLXXX-I). Kevés konkrét, évszámhoz köthető adatot ismerünk róla, csupán az 1561-ben Gyulay Jánossal kötött házasságát (IVÁNYI BÉLA, A körmendi levéltár Memorábilái. Körmendi Füzetek 2. Körmend, 1942. 113—5), és az 1572-ben bekövetkezett halálát (OL P 1314. no.

54434). A levelek 1562 és 1569 között íródtak, az Országos Levéltárban a P 1314. A hg. Batthyány család körmendi levéltára, Missiles. no. 17574—9 jelzetű anyagban található.

Az öt levelet nem egy kéz írta. Az írásközösségek összehasonlítása alapján három kezlet lehet elkülöníteni: az első a no. 17574, a második a no. 17577—8 és a harmadik a no. 17576 és a 17579 levelet írta. Arra a kérdésre, hogy a fej és a kéz, vagyis a levelek küldője és valódi írója mikor azonos, nem tudok választ adni. Nem ismerek olyan levelet, amelyről biztosan állítható lenne, hogy Gyulay Jánosné írta, és vélhetően a közölt levelek sem tőle származnak, mivel egyik levélen sem szerepel hitelesítésként a *manu propria* vagy az *mp* jelzés.

Batthyány Kristófhoz

Vinice, 1562. augusztus 26.

Az első levél címzettje Batthyány Kristóf, Batthyány Ferenc horvát, dalmát, szlavón bán unokaöccse és fogadott fia († 1570). Ferdinánd király pohárnoka, 1549-től állandó tanácsos, 1554-től főpohárnok. Felesége Svetkovics Erzsébet, Batthyány Ferenc feleségének, Katalinnak a húga. Két fia volt, a korán meghalt Gáspár és Boldizsár, aki humanista műveltségével korának kiemelkedő főura lett (KL. 224).

A levél no. 17574. jelzetű, 21,5 x 32 cm-es papíron, egy fólió terjedelmű. Kívül vörös viaszpecsét töredéke található, a papír a pecsét helyén lyukas, valamint a bal felső sarokban, a margón, foltot hagyott a pecsétviasz.

Nag[ago6 wram e6 att'amf'a, kefenetemnek e6 | folgalatomnak a'anla[fa wthan, af the k: leweleet | megertetem, mel'be Jr e6 keer k: hog' feg'tetnem | af Jobag'okkal Nem' faath hordatn' k:nek, | kwldeek afert af wdwarb'rohéf, e6 ew aft Monda | hog' holnaph m'nd af keet war¹ bel' Jobag'ok | el Jndwlnak af weeg warakath ereo[ten', am'nt² af orfagh³ wegefte, en m'ndenkor keef | wag'ok the k: folgalnom, am'be folgalhatok, | de kerem k: M'nt Vramat att'anf'at meg | Bocha[on ennekem hog' ef dologban mo[than the | k: kedw'et nem thell'e[thetem, af meg mondoth | okaerth. e6 J[ten tharchonmeg k: 'o ege[egben, | [ok eftende'glen, datum w'nn'cfen, 26 Nap'an | Augu[tw[na]k, 1562,

Kwnigunda a² Lwumbergh

Magnifico domino Joanni6 G'wla' etc

consor6

C í m z é s a l e v é l k ü l s ő f e l é n:

Magnifico domino Christophero de | Batth'an Pincernarum Regalium | Magistro etc domino et affini, Nobis obseruandissimo

J e g y z e t e k:

¹ Az említett két vár: Vinnice, Varasd megyében, Varasdtól nyugatra (ma Vinnica, Horvátország) található, illetve Trakostyán, amely szintén Varasd megyében, Varasdtól délnyugatra (ma Trakošćan, Horvátország) fekszik.

² Az a fölött egy hosszú vonás van.

³ Az országgyűlés határozata szerint a végvárok birtokosai kötelesek gondoskodni a várak fenntartásáról (MOE. 4: 36).

Svetkovics Katalinhoz

Trakostyán, 1567. március 8.

A levél no. 17576. jelzetű, 22 x 32,5 cm-es papíron, egy fólió terjedelmű, felzetes pecséttel. A hajtás mellett kiszakadt, lyukas a lap, bal oldalon ék alakú bevágás található.

A levél pontos adatot szolgáltat Gyulay János halálának időpontjáról, ami NAGY IVÁN és BUDAI genealógiájában tévesen van 1566-ra datálva.

Genero[ra, Ac Magnifica domina, Materque Mihi | ob[er]uande atque Charissima, Salutem et [er]uciorum | Meorum, Commendationem, Engetthe e6 Attha wolna | Bathor af Keg'elme6, M'ndenhatho wr[ten | hog' En Nag: Ma6 e6 Job h'rth Jrhattham | wolna, de af M'nth az Ew fenth akarath'a | annak M'nd wg' Keljeth lenn', aferth Eft | Jrhathom Nag: hog', af En ferelme6 Ede6 wram¹ | af Elj Mwlth pentheken, Ebed wthan Eóthh² e6 | hath [...]³ keofben. Jthh Trako[ra' warwnkban | Meg[h]³ [h]ala³, E6 af wr[ten En thewlem Elj | walaftha, aferth af M' ferelme6 wrwnknak | Megh holth the[theth, themettheth'ek, Elj wara[don⁴ | af Jeowendew pentheken, af af Ef Ma[ra' honak [th'fenn'eg'ed'k³ Nap'an, Merth hog' | pen'gl[...]³ [...]³ af En ferelme6 Megh hooth⁵ wramnak | Eltheb[e]n⁶ M'nd En welem Eg'ethemben, Nag: | wolth M'nden b'fodalmwnk, aferth Nag: | kerem M'nd ferelme6 affon'omath e6 An'amath | hog' Nag: af Jeowendew cheotherteken, E[thwere⁶ awag' | pentheken Jgen' Regwelj lenne Jelen' af Megh | Mondoith helen' af En ferelme6⁷ Megh holth | wram the[tenek Elj themethe[en, k'th Nag: | Megh folgalok, M'nth ferelme6 affon'omnak | e6 An'annak e6 af wr[ten tharcha Megh | Nag: M'nden Jowa' wal, Datum Ex Nostra | Trako[ra' n⁸ 8⁹ die Marc' Anno domini 1567¹⁰ | Af Nag: folgalo lean'a

Lamberger Kwn'gwnda
af Neha' G'wla'
Jano[ne etc

Thowaba Nag: afon'6 kerem M'nth ferelme6 affon'omath | e6 An'amath, af En folgalatomerth hog' Nag: | Efeketh Ef leweleketh kewldefne'e Elj af kyknek | folnak¹¹

C i m z é s a l e v é l k ü l s ő f e l é n:

Genero[ra] [a]³ [Ac]³ Magnifice dominae | Chatherinae 6wethkow'cz, quondam | Magnifici domini francisci de batth'an etc | Relicta etc dominae ac Matrj Mihi | charissime atque ob[er]uandissime

J e g y z e t e k:

¹ Gyulay János 1563-ban jelen van Miksa koronázásán, 1565-ben Erdődy Péter bánnal együtt verte meg a törököt Obreskónál. Igen fiatalon halt meg 1567-ben, örököst nem hagyott. Vér szerinti rokonságban volt a Batthyány családdal [BUDAI FERENC polgári lexicon. 1—3. Pest, 1866². 2: 97; NAGY 4: 491; Turul 28 [1910.]: 128]. Az iratok szerint Batthyány Ferenc volt a gyámja (P 1313. Memorabilia 320/d).

² Utána valami kihúzva.

³ A hajtás mentén kilyukadt a papír.

⁴ Varasd, Varasd megyében, Zágrábtól északra (ma Varazdin, Horvátország) található.

⁵ A második o nehezen olvasható, mert az előző sorból a *merth* tintafoltos *h*-ja belelóg a szóba.

⁶ A szó jelölt, sor fölötti beszúrás.

⁷ Utána *w* kihúzva.

⁸ Trakostyán, Varasd megyében, Varasdtól délnyugatra (ma Trakošćan, Horvátország) található.

⁹ A 8 tintafoltos.

¹⁰ A 6 javított.

¹¹ A címzés oldalán folytatódik, kikezdéssel.

Svetkovics Katalinhoz

Újudvar, 1568. február 10.

A levél no. 17577 jelzetű, 21,5 x 31,5 cm-es vízjeles papíron, két fólió terjedelmű, címeres pecséttel. A hajtás mellett szakadozott a papír.

Az erősen jobbra dőlő írás sajátos betűje az *u*. A szövegben használt valamennyi *u* mellékjeles, de a félköríves mellékjele általában a következő betű fölé esik. Ez az eltolódás más mellékjeleinél is megfigyelhető.

Nag' [ago6 e6 enekem ferelme6 affnioni6 e6 aniam | Ereke walo folgalatomat irom .N.¹ mind ferelme6 | affnioni6nak e6 aniamnak meg ertetem af adam | wram² leuelet e6 [uplikacfoiat³ meli [up | likacziora imar⁴ | emi fuksegemninch hogi im meg | főrfötem af atia fiakal⁵ kiben N iol tudo [afti6 | írhatom .N. hogi ef mai nap bochatom af atia | fiaknak trako [tiant kefek ben mert wmagok | kertek hogi trako [tiant agian kefek ben hónap wgi | hónap wtan winicfet afeleti6 irtam wala .N. | baraniai iano6 által egi leuelet de [emi walaft | nem irt .N. reia nem tudom ha meg atak N | vagi nem efel N aianlom ereke walo folgalatomat | i [ten tarcha meg N ef leuel költ w' wdwart⁶ | febrariu [nak 10 napian 1568

N leania⁷kunigund giulain *etc*im walaft irtam adam wramnak kerem N | hogi kilgie nekj⁸**C í m z é s a l e v é l k ü l s ő f e l é n:**

Genero [e Ac Magnifice domine, domine | katherine S'w'kowitz condam magnifici domini francisci de Bathian Relicte *etc* | domine et Matri Nobis chari [ime

J e g y z e t e k:

¹ Az *N*-nél a tinta elmaszatólódott.

² Svetkovics Ádám Batthyányné Svetkovics Katalin testvére (P 1313. Törzslevéltár. Acta antiqua. 14. cs. alm. 5. lad. 4. A Svetkovics család hagyatéka).

³ Utána *kit* kihúzva.

⁴ Az *a* fölött egy vonás látható.

⁵ A második *a* tintafoltos.

⁶ Újudvar (lat. Nova Curia, horv. Novi Dvori, ném. Neuuhof) Zala megyében, Nagykanizsától északra található.

⁷ Az *a* tintafoltos.

⁸ Az aláírás alatt folytatódik.

Svetkovics Katalinhoz

Újudvar, 1569. április 7.

A levél no. 17578 jelzetű, 31,5 x 44 cm-es vízjeles papíron, két fólió (négy pagina) terjedelmű. Az utolsó levéloldalon hiányos a lap.

A levelet író kéz a no. 17577 misszilis kezével azonosítható, az írássajátságokkal kapcsolatos megjegyzéseket vö. az ott közöltekkel.

Nag' [ago6 e6 enekem ferelme6 affnioni6 e6 aniam | Ereke walo folgalatomat irom .N. mind ferel | me6 affnioni6nak e6 aniamnak meg ertete | af .N. leuelebul af .N. io ege [eget kit fiwem | ferint erme [t halok i [tenek hala eni6 io ege [eg | ben wagiok toaba hol .N. ir enekem hogi .N. af | en leuelemet bolti [ar wramal keflete aft en | nem banom e6 hogi mind .N. [mind bolti [ar | wramnak inkab alapi ga [par¹ tecfik afti6 | ira .N. hogi immar en keftem e6 alapi kefet | anira wagian af fo hogi hatra nem mehetek | bene ha alapi akaria afert ferelme6 affni | om e6 aniam ne

agia aft af i[ten hogi en | az en fomal icfanam ha i[ten tul birt lefen | De hol .N. aft iria hogi ha alapí akaria afon | enekem nagi chodam wagion e6 nem tudom | mire welni mert en aft tutam hogi af w | akaratia .N. nal e6 bolti[ar wramnal tudwa | wagion af mind .N. af elebeni leueleben irta | wolt meli leuel hof kepe[ti eni6 .nag. wgi | gielenetetem wolt minden akaratomat aftert | kerem .N. af i[tenerti6 hogi .N. ef dologban wgi | iarion e6 wgi wi[elie gondomat hogi ki ne || hirhegiek wdönek elete mert tugia .N. meli | gienge dolog efele mert ha wala hogi tertinik | hogi weg hof nem mene nagi niomoru[agomra | lene mert ahof kepe[ti af tob'6 kik wtanam | iarnak el hadnanak aft gondolwan hogi | walami gonof woltomert nem wet el af hol | kedig .N. aft iria hogi tudakofam felele e6 ha | mit halotam² wagi alapi felel wagi af ma[ik | felel .N. tutara agiam aftert en .N. nak egik | felel fem tudok [emití6 irni mert [emit nem | halotam fõkepen alapi felel en [emit nem tudok | aft [em tudom hol wagion often bechbei wagi | ot hon mert en w felele meg [oha [emi oli | hirt nem halotam ki engemet iletet wona | hanem af mit .N. irt aftert abul weltem hogi | .N. mindenek wegere ment e6 en imar aft³ | weltem hogi minden bul telie6 walaftom | lefen .N. tul felele aftert mo[ti6 kerem .N. | mind ferelme6 affoniomat e6 aniamat | af en folgalatom ert .N. wi[elie gongiat | bolti[ar wramat egietemben e6 menien rowid | nap wegere minden kepen .N. hogi im | akaratia wagion ioie wagi gono6 hogi ha ef | nem mene weg hof ferenchemot el ne weftene ||

hanem gongiat wi[elnem kegielmetekel egietembe | hogi ma[lene i[ten akaratiabul iolehet wona | tebeti6 mit irnom .N. nak eleg bo fokal de | miert⁴ hogi i[ten akaratia bul magami6 ef inepekbe | .N. hof akarok menem akor magam femeliem | ferint mindenekrol beweben folok .N.⁵ | aftert kerem .N. hogi akora bolti[ar wram | ati6 oda hiwa[á e6 akor telie[[e[g]el⁶ wegefunk | minden dolgaim rol efel aianlom N ereke | walo folgalatomat i[ten tarcha meg N. | minden iowal kelt w' wdwart | aprili[nek 7 napan 1569

.N. leania

kunigund giulaine etc

C í m z é s a l e v é l k ü l s ő o l d a l á n :

Genero[re Ac Magnifice domine | Katherina S'wthkowich condam | magnifici franci[ci de bathian Relicte | etc domine et matri Nobis | chari[ime

J e g y z e t e k :

¹Alapy Gáspár († 1584) Alapy János kapitány és Zrínyi Margit fia, horvát bán (Turul 12 [1894.]: 98; NAGY 1: 15—6).

²A *ha* rész tintafoltos.

³Az *af* rész javított, utána *twl* kihúzva.

⁴A *t* halványan látszik, valószínűleg utólagos javítás.

⁵Az *N* elmaszatolódott.

⁶A *g* tintafoltos.

TERBE ERIKA